

Arbetsplatser

Det finns numera en särskild bestämmelse i upphovsrättslagen om avtalslicens för kopiering på arbetsplatser. Den förenklar möjligheten att träffa avtal om fotokopiering för att tillgodose behovet av intern information inom myndigheter, företag och organisationer m.fl.

Bestämmelsen innebär att ett företag kan träffa avtal om fotokopiering ur t.ex. böcker och tidningar med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. En organisation som erbjuder sådana avtal är Bonus Presskopia. Företaget behöver alltså endast avtala med organisationen i stället för att träffa avtal med varje enskild rättighetshavare.

Digital kopiering från exempelvis Internet omfattas inte av bestämmelsen. Om man behöver kopiera digitalt måste man alltså även i fortsättningen träffa individuella avtal med upphovsmännen till det material man vill kopiera.

Framställning av exemplar till personer med funktionshinder

Rätten att framställa särskilda exemplar till personer med funktionshinder har anpassats till de nya teknikmöjligheter som finns. Det är nu tillåtet för var och en att framställa digitala exemplar av litterära verk (böcker, tidningar m.m.) för användning i s.k. talsyntes eller punktskriftsdisplay. Rätten att framställa exemplar gäller dock inte ljudupptagningar, s.k. talböcker. Det är fortfarande bara bibliotek och organisationer som efter särskilt tillstånd från regeringen fritt får framställa talböcker.

Bibliotek och organisationer kan också få tillstånd att överföra exemplar av verk, exempelvis via ett nätverk, direkt till funktionshindrade personer. Bibliotek och organisationer kan även få tillstånd att framställa exemplar av radio- och tv-sändningar samt exemplar av filmer till döva eller hörselskadade personer.

Straff och skadestånd

Om man medvetet eller av grov oaktsamhet bryter mot upphovsrättsreglerna kan man bli straffad. Normalstraffet är böter, men lagen ger också möjlighet att döma till fängelse. Man kan också bli skyldig att betala skadestånd. Om man laddar ned material från Internet och varken vet eller har stark anledning att misstänka att materialet är olagligt, kan man inte bli dömd. Ofta framgår det tydligt om det är lagligt material eller inte, t.ex. av den webbplats där materialet finns.

Webbadresser:

Regeringens webbplats: www.regeringen.se
Bonus Presskopia: www.bonuspresskopia.se
Copyswede: www.copyswede.se

Den 1 juli 2005 ändrades upphovsrättslagen, vilket bl.a. innebär nya regler för kopiering av musik och film från Internet. I den här broschyren finns kort information om några av de nya reglerna.

Mer information finns på regeringens webbplats samt i broschyrerna "Upphovsrätt" och "Upphovsrätten vid nedladdning och annan kopiering av musik, film och bilder, m.m."

Fler exemplar av den här och de övriga broschyrerna kan beställas från Justitiedepartementet per e-post: info.order@justice.ministry.se

Broschyrerna kan också beställas, läsas, och laddas ned från regeringens webbplats: www.regeringen.se

Produktion: Justitiedepartementet, 2005. Bilder: Steven Puetzer/Pressens Bild, Wolfram Steinberg/Pressens Bild, Bengt Ekelhof/Pix Gallery, Hillevi Nagel/Pix Gallery. Tryck: Tabergs tryckeri

Upphovsrätten i informations-samhället

– Om kopiering för privat bruk, nedladdning från Internet, framställning av exemplar på arbetsplatser, skolor, bibliotek m.m.

Upphovsrätten skyddar bl.a. författares, kompositörers, konstnärers och andra skapande upphovsmäns rättigheter att bestämma över det som de har skapat.

Upphovsrätten regleras i upphovsrättslagen (1960:729). Kompletterande bestämmelser finns i upphovsrättsförordningen (1993:1212) och internationella upphovsrättsförordningen (1994:193).

I dag kan upphovsrättsmaterial som musik, film, böcker, tidningar m.m. snabbt kopieras och enkelt överföras via exempelvis Internet. Den 1 juli 2005 ändrades upphovsrättslagen för att bl.a. anpassas till den tekniska utvecklingen. De nya upphovsrättsreglerna bygger till stor del på ett EG-direktiv.

Kopiering för privat bruk

Upphovsrätten innebär att den som har skapat ett verk (t.ex. en film, musik, en bok eller ett konstverk) har ensamrätt att bestämma över användningen av verket. Det betyder att ingen får göra kopior av verket utan att ha fått tillstånd från upphovsmannen. Man får inte heller göra verket tillgängligt för allmänheten, t.ex. genom att lägga ut verket på Internet, utan tillstånd från upphovsmannen. Ensamrätten innebär bl.a. att det är upphovsmannen som har rätt att ta betalt för användningen, men ensamrätten gäller inte fullt ut. Det finns ett antal undantag som t.ex. innebär att man får kopiera verket fritt, dvs. utan att be om tillstånd. Undantaget som gäller *kopiering för privat bruk* är ett av de viktigaste.

Bestämmelsen om kopiering för privat bruk innebär att man som huvudregel får framställa ett eller några få exemplar av ett verk till sig själv, sin familj eller sina vänner. Detta gäller dock inte alltid. Till exempel får man inte kopiera datorprogram (särskilda regler om säkerhetskopior finns dock). Man får inte heller kopiera hela böcker annat än i undantagsfall.

För kopiering på arbetsplatser, i skolan och inom bibliotek finns särskilda regler.

Kassettersättning

Man får fortfarande i stor utsträckning kopiera för privat bruk. Upphovsmännen får inte betalt för privatkopieringen. För att upphovsmännen, dvs. kompositörerna, artisterna, författarna, skådespelarna m.fl., ändå ska få någon kompensation för denna

kopiering, finns regler om s.k. kassettersättning. Det är en ersättning som går helt och hållet till upphovsmännen via deras organisationer.

Ersättningen ska betalas för produkter som är särskilt lämpliga att använda för privat kopiering, t.ex. inspelningsbara cd-skivor, dvd-skivor, videokassetter och mp3-spelare. Det är den näringsidkare som tillverkar eller importerar produkten som ska betala ersättningen till en organisation som företräder upphovsmännen. Den organisation som i dag sköter kassettersättningen för upphovsmännen är Copyswede. Kassettersättningen har anpassats till den tekniska utvecklingen och har som utgångspunkt höjts något. Copyswede sluter utifrån bestämmelserna i lagen avtal med näringsidkare om hur stor ersättningen ska vara för varje typ av produkt, samlar in ersättningen och fördelar den mellan olika upphovsmän.

Kopiering av böcker

Det är i princip inte längre tillåtet att kopiera hela böcker. Detta gäller även studielitteratur. Däremot får man kopiera begränsade delar av en litterär text, t.ex. några kapitel i en bok, eller en litterär text av begränsat omfång, såsom en dikt eller en novell.

Fildelning och nedladdning av musik och film m.m.

Det är inte tillåtet att ta någon annans upphovsrättsmaterial, t.ex. filmer, musik, texter eller bilder, och lägga ut på Internet utan tillstånd av upphovsmannen. Detta betyder att man inte får dela med sig av sin musik- eller filmsamling på Internet, t.ex. via ett fildelningsprogram. Däremot får man förstås lägga ut musik, bilder eller annat material som man själv har skapat på Internet.

I de nya reglerna tydliggörs det också att man inte heller för privat bruk får kopiera material som lagts ut på t.ex. Internet utan tillstånd från upphovsmannen. Man får alltså för sitt privata bruk bara kopiera filmer, musik, texter m.m. som har lagts ut på Internet med upphovsmannens tillstånd, t.ex. musik och film som säljs lagligt för nedladdning mot betalning eller som lagligen tillhandahålls för gratis nedladdning (t.ex. för att marknadsföra ny musik).

Kringgående av tekniska åtgärder

Enligt de nya reglerna är det förbjudet att kringgå kryptering, lösenordsspärrar och liknande som används för att skydda musik och filmer m.m. som t.ex. säljs för nedladdning över Internet. Det är också förbjudet att kringgå kopieringsspärrar och annat som används för att hindra eller begränsa kopiering av t.ex. musik eller film.

Man får alltså inte knäcka eller gå runt en lösenordsspärr eller kryptering för att gratis ta material som är till försäljning på nätet. Man får inte heller knäcka en

kopieringsspärr för att kopiera en skiva. Har man köpt en cd eller dvd som är försedd med kopieringsspärr får man inte ta bort spärren ens för att göra en kopia för privat bruk.

Ibland kan kopieringsspärrar hindra att man tittar eller lyssnar på en cd- eller dvd-skiva, t.ex. i sin dator. I sådana fall får man bryta spärren för att kunna lyssna eller titta på det som finns på skivan.

Det är förbjudet att tillverka, sälja och hyra ut produkter för kringgående av tekniska åtgärder m.m. Det är också förbjudet att i förvärvssyfte inneha sådana produkter.

Kopiering m.m. på bibliotek, arkiv, skolor och arbetsplatser

På bibliotek, arkiv, skolor och arbetsplatser behöver man ofta kopiera och sprida material i större skala till flera personer. Bl.a. på dessa områden finns ett system med avtalslicenser som gör att man slipper begära tillstånd från varje enskild upphovsman och som därmed underlättar sådan kopiering/spridning. Det innebär att t.ex. ett företag eller en skola kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal upphovsmän på området. Därigenom kan man också få rätt att använda verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Arkiv och bibliotek

Bibliotek och arkiv får i vissa fall framställa exemplar även utan avtal. Den regeln har anpassats till den tekniska utvecklingen. Det är nu tillåtet att kopiera upphovsrättsligt material digitalt mellan olika bibliotek. De nya reglerna underlättar fjärrlån, då biblioteken kan skicka material med e-post till varandra.

Om ett bibliotek vill skicka material med e-post direkt till lånesökande har biblioteket enligt de nya bestämmelserna om avtalslicens möjlighet att träffa avtal med en upphovsrättsorganisation om det. Bestämmelserna om avtalslicens gör det också lättare att avtala om utlämning av kopierat upphovsmaterial i digital form, t.ex. på en diskett till lånesökande.

Skolor

Sedan tidigare finns en bestämmelse som förenklar möjligheterna att träffa avtal mellan skolor (eller någon som bedriver utbildning i organiserad form) och en upphovsrättsorganisation om fotokopiering av upphovsrättsligt material inom skola och annan utbildning. En sådan upphovsrättsorganisation är Bonus Presskopia.

Bestämmelsen har utvidgats till att också gälla digital kopiering. Det innebär att det är möjligt att träffa avtal om sådan kopiering enligt reglerna om s.k. avtalslicens. Om ett sådant avtal har ingåtts, kan en lärare exempelvis ladda ned material från Internet och kopiera det till elevernas datorer.